

Strukturell synd

i en kirke med to syn på likekjønnet ekteskap

Gro Helen Blindheim Skjælaen

Veileder

Jan Olav Henriksen

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5045: Erfaringsbasert masteroppgave i kirkelig undervisning (15 ECTS), vår 2023

Antall ord: 12 265

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært utrolig lærerikt, og svært givende! Noe av det handler kanskje om at temaet som oppgaven og problemstillingen kretser rundt har vært med meg i mange år allerede. Det er noe i kirkens møte med LHBT+ - identiteter som «ikke går opp», og som ikke stemmer med mitt bilde av hvem Gud er, eller mitt bilde av hvem Jesus er. Og det å endelig få lov å dykke ned i spørsmålene som har fulgt meg, og få lov og undersøke hvordan dette kan forstås, har vært veldig motiverende. Til dette har jeg fått solid veiledning av Jan Olav Henriksen. For et rolig, tydelig, kunnskapsrikt og raust menneske! Takk for måten du tok imot problemstillingen min, og for at du trodde på meg!

Jeg har lært at jeg både kan være stolt av kirken min, og kritisk til den på samme tid. Jeg har lært at Den norske kirke aldri har vært et meningsfellesskap, og det er faktisk uenigheten som driver både kirken og teologien videre. Men når det er sagt, så er det like viktig at kirken er ærlig med seg selv og våger å ta inn over seg hvordan teologien inkluderer eller undertrykker mennesker.

To syn skaper spenninger innad og utenfor Den norske kirke, på ulikt vis. Men vi må aldri glemme at det er de av oss med LHBT+ - identitet som faktisk kjenner på smerten og de konkrete konsekvensene av disse spenningene. Innsikten i dette bør ikke la kirken gå uberørt videre på samme måte.

Intense måneder, uker og timer er til ende, og jeg vil takke min fine, livlige og litt «galne» familie som har gitt meg påfyll hver gang jeg kom ut av «boblen»! Takk til annen familie og venner for heiarop og oppmuntrende ord! Takk til tålmodige kollegaer som venter tappert på at arbeidsoppgaver endelig skal tas tak i! Og sist, men ikke minst - takk til Lise – min «varme klem» - for lange turer og samtaler om liv og lære!

Og så er jeg så takknemlig for min herlige kollokviegjeng! Tre år, med utallige morsomme, oppløftende, humoristiske og til dels alvorstunge timer på nett – tenk at det gikk an' å få nye venner på zoom!

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker om kirkens ordninger med to teologiske syn på ekteskap, i møte med marginaliserte LHBT+- grupper, skaper strukturer som kan karakteriseres som strukturell synd.

For å beskrive situasjonen LHBT+- identiteter opplever i Den norske kirke, bruker jeg hovedsakelig funn fra rapporten *Å være en sak*, som ble publisert i 2020. Jeg utdyper forståelsen ved å låne stemmer fra andres erfaringer og opplevelser, og til sammen utgjør dette materiale i oppgaven. Viktige funn dreier seg om hvilke utfordringer og konsekvenser to syn skaper for LHBT+-ansatte, og hvordan dette fører til et krevende miljø for denne marginaliserte gruppen.

Teorigrunnlaget jeg bruker for å diskutere funnene, henter jeg fra Derek Nelson *Sin – a guide for the perplexed* og katolsk sosial lære skrevet av Daniel K. Finn; *What is a sinful social structure*. De er samstemt på at forståelsen av strukturell synd må ta utgangspunkt i menneske som relasjonelt, og begge bruker begrepet *sosial synd*, hentet fra frigjøringsteologien. Nelson tilbyr noen syndsaspekt; *synd som fremmedgjøring*, *synd som isolasjon og mangel på relasjoner*, og *synd som selvrettferdighet*, som jeg har anvendt på funnene i rapporten. Og Finn har foreslått noen «egenskaper» ved syndige strukturer som kan brukes til å vurdere om en institusjon er *inkluderende*, eller *splittende*.

Rapporten mener kirken er moralsk ansvarlig for marginalisering og utenforskap av LHBT+-mennesker. Og teorien om synd viser at kirkens strukturer *fremmedgjør*, *isolerer* og skaper *restriksjoner* for LHBT+-mennesker til å handle fritt i Den norske kirkes arbeidsmiljø. Dette plasserer kirken som en *ikke-inkluderende institusjon*, som dermed bidrar til å opprettholde strukturell synd så lenge den fortsetter å likestille to teologiske syn på ekteskap.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling.....	2
1.2	Materiale.....	2
1.3	Teori.....	3
1.4	Disposisjon	4
2	Teori	4
2.1	Redegjørelse for sentrale funn i Sin – a guide for the perplexed	4
2.1.1	Synd som fremmedgjøring	5
2.1.2	Synd som isolasjon og mangel på relasjoner	7
2.1.2.1	Selvrealisering.....	8
2.1.2.2	Mangel på tilhørighet.....	8
2.1.2.3	Tvil og mistro.....	9
2.1.3	Synd som selvtrettferdighet og sydebukkens mekanisme.....	9
2.1.4	Sosial synd – i relasjoner og undertrykkende strukturer	10
2.2	Redegjørelse for What is a sinful social structure?	12
2.2.1	Hva er en syndig sosial struktur?	12
2.2.2	Hvordan blir en sosial struktur syndig?.....	13
2.2.3	Hvordan kan en skille gode og dårlige strukturer?.....	14
3	Materiale.....	15
3.1	Situasjonen for LHBT+ - identiteter.....	15
3.1.1	Bakgrunnen for rapporten «Å være en sak».....	16
3.1.2	Holdningsendring blant kirkens ansatte	16
3.1.3	Trivsel, og opplevelse av tilhørighet og medvirkning.....	16
3.1.4	Belastende arbeidssituasjon.....	17

3.1.5	Diskriminering forekommer fremdeles	18
3.1.6	Kirkens to syn og opplevelsen av «å være en sak»	19
3.1.7	Utvikling av minoritetsstress og adaptive preferanser	21
3.1.8	Oppsummering av situasjonen for LHBT+ - identiteter	22
4	Drøfting	23
4.1	Drøfting med utgangspunkt i situasjonen to syn skaper	23
4.1.1	Opplevelsen av mangel på tilhørighet	24
4.1.2	Minoritetsstress og utvikling av adaptive preferanser	25
4.1.3	To syn – og det «å være en sak»	27
5	Konklusjon	29
6	Litteratur	32

1 Innledning

Kirken har i dag to likestilte ordninger for vigsel av mennesker; en for alle, og en for majoriteten av heterofile par. Jeg tror vi som kirke tror at vi på denne måten inkluderer alle, og at alle kjenner på likeverd i kirken. Men jeg opplever i møte med ungdom og konfirmanter at dette likevel skaper usikkerhet for hvordan vi tenker om «skeive» i kirken, og at de gir uttrykk for en oppfatning av at vi fremdeles plasserer noen «utenfor».

Videre i oppgaven vil jeg bruke forkortelsen LHBT+ på minoriteter innen seksuell orientering og kjønnsidentiteter. (*Å være en sak, s. 12*)

I dag finnes det ingen krav til eller forventning om at menighetene skal balansere de to synene gjennom for eksempel ansettelse for å kunne imøtekomme begge synene. I praksis kan det bety at menigheter ikke kan likestille tilbudet om vigsel til alle. Og det kan videre føre til at likekjønnede par som ønsker vielse i sin lokale kirke kan oppleve å «bli en sak» som må flyttes over til andre prester enn de lokalt ansatte for å få kirkelig velsignelse over ekteskapet sitt. På denne måten kan vi si at Den norske kirke godtar at enkelte grupper blir «skjøvet på».

Som kirke har vi opp gjennom historien bidratt til marginalisering av grupper; slaveri, kvinnelige prester, samer og romfolk er bare noen få eksempler. Kirkens diakonale arbeid ønsker å kjempe for rettferdighet og gi en stemme til de som opplever at deres menneskeverd blir krenket. Frigjøringsteologien har bidratt med å synliggjøre dette og rette fokus på den samfunnsmessige urettferdigheten og den teologiske forståelsen av synden i dette samspillet mellom kirke og samfunn. Og på den måten har det utviklet seg et relativt nytt begrep; *strukturell synd*. Og jeg lurer på; kan kirkens måte å forholde seg til LHBT+- grupper, gjennom sine to teologiske syn på og ordninger for ekteskap, karakteriseres som strukturell synd?

Kristin Gunleiksrud Raaum (leder i Kirkerådet) hevder at Den norske kirken aldri har vært et meningsfelleskap og at det er uenigheten som driver teologien og kirken fremover. Kirken har gjentatte ganger vist at det er lov og mulig å være uenige om ulike teologiske spørsmål, og at vi trenger hverandres ulike livserfaringer og trosopplevelser.¹ Det er nettopp dette jeg setter pris på med vår folkekirke; at vi er og skal ha et meningsmangfold som gjør oss i stand til å

¹ [Å høre til i kirken – på tross av uenighet – Vårt Land \(vl.no\)](http://vl.no)

være en del av livet til mennesker med ulike ståsted og forståelser av troen, til tross for uenigheter. Som kirke mener jeg vi skal vise og legge vekt på at vi kan stå side om side gjennom vanskelige diskusjoner. Dette gjør at jeg våger å stille spørsmål ved kirkens håndtering av en problemstilling som jeg ser at mange er trøtt av, men som jeg dessverre fremdeles opplever å være aktuell.

1.1 Problemstilling

Problemstillingen jeg søker svar på i denne avhandlingen, er som følger:

Bidrar kirken til strukturell synd dersom den marginaliserer mennesker som lever i likekjønnet samliv ved å ha to teologiske syn på ekteskap?

Hvordan opplever LHBT+-grupper kirkens arbeidsmiljø? Hvordan er situasjonen for denne gruppen i den norske kirke?

Kan vi si at LHBT+-grupper blir marginalisert gjennom kirkens to syn på ekteskap?

Hva er strukturell synd? Og kan kirkens måte å forholde seg til LHBT+- grupper kalles for et bidrag til strukturell synd?

1.2 Materiale

I 2020 kom rapporten *Å være en sak* som beskriver hvordan LHBT+-mennesker opplever arbeidsmiljøet og situasjonen i kirken. Denne rapporten er aktuell i debatten om kirkens to syn på ekteskap, og gir oss nyttig kunnskap om deres erfaringer og opplevelser i et arbeidsmiljø preget av to teologiske fortolkninger.

Svein Josefsen (homofil prest i Oslo bispedømme), Thor Magne Seland (nestleder i Stavanger bispedømme), diakon Silje Sjøtveit og Gard Sandaker-Nielsen (leder for Oslo bispedømmeråd) har også delt noen erfaringer og tanker rundt det å stå i dette spennet som kirkens ordninger for to syn på ekteskap skaper, og som jeg ønsker å bruke til å utdype situasjonen for LHBT+ - identiteter i Den norske kirke.

Dette vil utgjøre materialet i oppgaven min.

1.3 Teori

Derek Nelson undersøker hvordan man kan forstå hva synd er i *Sin – a guide for the perplexed*. Han mener at en relasjonell forståelse av mennesket kan bidra til forståelsen av synd, og ser på forholdet mellom enkeltmenneskers handlinger og de store strukturelle og åpenbare bruddene på Guds vilje i samfunnet og verden. Han mener også at begrepet *sosial synd* kan skape en nyttig kobling for å forstå strukturell synd.

For å kunne vurdere funnene i materialet mitt, så skal jeg bruke noen verktøy jeg tilbyr gjennom hans teori. Han legger også frem noen forståelser av synd som jeg skal bruke i møte med LHBT+- ansattes opplevelse og erfaring av arbeidssituasjonen i kirken. Syndsforståelsene er; *synd som fremmedgjøring, synd som isolasjon og mangel på relasjoner, og synd som selvrettferdighet*. Ved hjelp av disse aspektene vil jeg undersøke og drøfte om kirken marginaliserer LHBT+ - mennesker som ønsker å leve i et likekjønnet samliv, og om måten kirken møter de på gjennom to ulike syn, kan kalles for strukturell synd. Og er det sånn at kirken «bare» bidrar, eller er den også med å opprettholde strukturell synd?

Jeg vil også utdype med teori fra en artikkel som er skrevet av Daniel K. Finn. Han skriver om katolsk sosial lære, og artikkelen heter *What is a sinful structure*. Han bygger sin syndsforståelse på et utgangspunkt i mennesket som relasjonelt og undersøker om katolsk sosial lære kan brukes til å utvikle et analyseverktøy for å kunne si noe om hva strukturelle syndige strukturer er. Artikkelen er en forskning på hvordan en sosial analyse kan brukes for både å oppdage urettferdighet, forstå synden i vårt komplekse samfunn, og rette blikket mot forholdet mellom menneskers enkelthandlinger og syndige strukturer. Målet er et verktøy som kan gjenkjenne syndige strukturer og gi mulighet til å endre praksis i møte med sosiale grupper og individer. Det handler om hvilke spørsmål vi som kristne trenger å spørre oss selv, for å kunne synliggjøre urettferdige og undertrykkende strukturer.

Dette teorigrunnlaget vil også kunne fremstå som komplementerende sammen med Nelson sin teori, og gi et bredere bakteppet for drøftingen av hvordan kirkens to ordninger kan fremstå som strukturell synd i møte med LHBT+-ansatte i kirken.

1.4 Disposisjon

I oppgaven skal jeg først redegjøre for sentrale funn i Nelson sin teori om strukturell synd, hentet fra boken *Sin – a guide for the perplexed*. Her skal jeg legge frem det jeg oppfatter som viktige aspekt og begreper for å kunne forstå situasjonen LHBT+ - ansatte og andre opplever i Den norske kirke.

Videre skal jeg presentere teorien om syndige strukturer fra artikkelen om katolsk sosial lære; *What is a sinful structure*. Denne vil gi meg noen komplementerende dimensjoner for å kunne si noe om måten kirken organiserer og strukturer seg i møte med LHBT+ - ansatte, og om denne kan karakteriseres for strukturell synd.

Så skal jeg legge frem hva rapporten *Å være en sak* sier om LHBT+ - ansattes situasjon i kirken i dag. Her vil også artikkelen til Svein Josefsen og de andres erfaringer være med å gi en bredere beskrivelse av den.

Så skal jeg vurdere funnene i lys av teorigrunnlaget og drøfte spørsmålene i problemstillingen. På den måten kan jeg diskutere om måten kirken møter LHBT+- mennesker marginaliserer og kan forstås ut fra teorien om synd. Og jeg kan undersøke om måten kirken strukturer seg på gjennom «to syn» og ordninger i møte med LHBT+ - grupper kan karakteriseres som strukturell synd. På denne måten håper jeg å kunne komme med et svar på problemstillingen min.

2 Teori

2.1 Redegjørelse for sentrale funn i *Sin – a guide for the perplexed*

Derek Nelson legger den lutherske forståelsen av synd til grunn når han undersøker hvordan vi kan forstå synd i møte med dagens utfordringer. Nelson er tydelig på at språket som brukes der for å forklare synd i mennesket og i verden på, har ressurser i seg som andre ord og definisjoner ikke kan gi. Språk om synd gir oss også språk som bringer Gud inn i helheten av alt vi mennesker er. Det gir Gud en rolle i vår opplevelse av menneskelig ondskap. Idet Gud er en del av krenkelsen, bringer det også tilgivelsen på banen. Og synd koblet til tilgivelsen gir oss språk til å forstå og tolke menneskelig lidelse og elendighet. (s. 9)

Det er viktig å fremheve at Nelson ønsker å legge vekt på synd som et *sosialt fenomen* med utgangspunkt i *individet som relasjonelt*. Han undersøker synd som et sosialt strukturelt fenomen med utgangspunkt i at individet er sosialt og avhengig av relasjonen til Gud og til andre. Ut av det ser Nelson på hvordan vi kan forstå strukturell synd ut av tanken om mennesket som et relasjonelt vesen. (s. 78)

Videre påpeker Nelson at vi finner ingen tydelig definisjon på hva synd er i Bibelen, like lite som vi finner en klar definisjon på hvem og hva Gud er. Han vil synliggjøre at forståelsen er og alltid har vært mangefasettert, og at det dermed også er umulig å skille individuell synd og strukturell synd. Hele boken til Nelson handler om å synliggjøre det komplekse bildet av hva synd er, individuelt og strukturelt. Og siden han sier det er umulig å favne alt dette i en samlet definisjon, så forsøker han å klargjøre ved å presentere synd som forskjellige aspekter som fanger inn ulike dimensjoner av synd. Jeg vil bruke tre av disse aspektene for å kunne svare på problemstillingen min; *synd som fremmedgjøring, synd som isolasjon og mangel på relasjoner, og synd som selvrettferdighet*. (s. 53)

Jeg vil nå redegjøre for hva som ligger i de ulike måtene og forstå synd på.

2.1.1 Synd som fremmedgjøring

De fleste av oss kan nok gjenkjenne opplevelsen av at man plutselig sier, gjør eller oppfører seg annerledes enn «den man kjenner seg selv som». Vi erfarer ofte et skille mellom den man forstår seg selv som, og den man noen ganger opptrer som. Vi opplever enkelte ganger å komme til kort med hvem vi er, og at vi er fremmedgjort for den vi er ment å være, vårt sanne jeg. Dette kaller noen teologer for synd. Nelson mener vi kan bruke aspektet *synd som fremmedgjøring* for å forklare denne dimensjonen.

Nelson mener at når vi ikke klarer å leve opp til vårt fulle potensial, så kan det forklares utgangspunkt i at vi innehar et *essensielt jeg* og et *eksistensielt jeg*. Mitt essensielle jeg er den jeg er i mitt innerste, hvem jeg er i min essens, min kjerne. Og når vi opplever at vi oppfører oss annerledes enn vi vil, så betyr det at vi vurderer det opp mot en kjennskap til hvem vi «egentlig» er skapt som, innerst inne. Vårt eksistensielle jeg er i større grad koblet til hva vi gjør for å eksistere hver dag, hvem vi er i praksis, gjennom handlingene våre. For å eksistere hver dag må vi være til stede i det konkrete og forholde oss til det rundt oss. Vi trer på en måte ut av vårt innerste, går ut fra essensen, og handler i verden som et eksisterende konkret individ.

Men ikke frakoblet vårt essensielle jeg. Hvem vi er, omfatter både vårt «essensielle jeg» og vårt «eksistensielle jeg». (s. 54)

Nelson bruker bibelteksten om Paulus i Romerne 7,15, der han gjennom sine egne opplevelser, sin egen indre konflikt beskriver dette fenomenet: «For jeg forstår ikke hva jeg selv gjør. Det jeg vil, gjør jeg ikke, og det jeg avskyr, det gjør jeg». Her gir Nelson oss eksempler på at i synden er vi *fremmedgjort* for både oss selv, andre og Gud. Denne syndsforståelsen gir oss en forklaring på hvorfor vi ikke er i stand til å kunne tenke, forstå og gjøre alt rett i møte med verden. Vi kommer alle til kort med hva vi er ment å være og til kort i vår forhold til Gud, og til kort i møte med andre mennesker. I synden er jeg ikke helt meg selv, og synden fremmedgjør oss for både oss selv og for Gud. (s. 56)

Paul Tillich er en relativt nyere teolog som har brukt begrepet *fremmedgjøring* for å forklare hva synd er. Tillich tar utgangspunkt i hva det betyr, helt grunnleggende, å være et menneske. Han sier at det å eksistere handler om å være slik vi erfarer det som vårt eksistensielle jeg. Som en konsekvens av dette mister vi tak i det som er vår essensielle natur, vi blir fremmedgjort for hvem vi er som «essens», ideelt eller ekte. Han mener at vi som mennesker møter verden i et forsøk på å finne balanse mellom noen ytterpunkt, eller “polare strukturer”, som gjenspeiler dynamikken i det Nelson snakker om; vårt essensielle jeg og vårt eksistensielle jeg. Som for eksempel mellom ytterpunktene *vårt individuelle jeg* og det som *deltar i aktivitet, vår frihet og vår skjebne*, mellom det som *står fast og det som er foranderlig*. For eksempel så er hver og en av oss helt forskjellige og unike, likevel er vi ikke så ulike at ikke vi alle kommer innunder kategorien «menneske». Et annet eksempel er at mange snakker engelsk, men ingen kan finne en annen med helt lik uttale. Eller at vi mennesker forholder oss til verden gjennom vår ide om hva frihet er. For eksempel har vi frihet til å få barn, men det å bli foreldre fører oss bort fra en frihet til å gjøre som en vil. Og alle disse faktorene som hindrer frihet samler Tillich sammen rundt ytterpunktet «skjebne», som er motpolen til «frihet». (s. 56)

Men Tillich sier at som mennesker er vi ikke i stand til å klare denne balansen på egen hånd, og står i fare for å miste oss selv. Dersom vi bare fokuserer på den ene delen av oss selv, vil balansen gå i oppløsning. Som menneske vil vi alltid prøve å komme unna det, klare oss selv, styre friheten og når vi skal dø selv. Vi prøver å overvinne begrensningene våre, og ytterpunktene faller sammen. Vi har en tendens til å være det ene mer enn det andre, og kreve

av andre at de skal være det ene mer enn det andre, og dette ødelegger balansen i oss og gjør oss sårbare. Så måten vi møter verden på fører til at vi mister oss selv, essensielt og eksistensielt, og mister tilgangen på hvem vi er ment å være. Slik blir vi fremmedgjort for oss selv, og Gud.

Jeg forstår Tillich sin utgreiing om *synd som fremmedgjøring* at den plasserer synden inn i vår skapte natur, den iboende synden, og ikke i handlingene vi gjør for å skape oss selv. Som syndige mennesker klarer vi ikke den perfekte balansen mellom vårt innerste ekte og den vi må være eksistensielt i møte med verden. Dette gjør at vi blir fremmede for oss selv, og andre.

2.1.2 Synd som isolasjon og mangel på relasjoner

En videreføring av *synd som fremmedgjøring* mener Nelson kan synliggjøres gjennom dimensjonen *isolasjon* eller *mangel på relasjoner*. Fremmedgjøring er den indre avstanden fra vårt sanne jeg, mens isolasjon er å trekke seg unna det som gir og sikrer vårt sanne jeg. Utgangspunktet for denne forståelsen finner Nelson ved å se på Guds vesen. Gud som treenig er relasjon og kjærlighet i sin kjerne. Å være skapt i Guds bilde er å være skapt til relasjon, til å være sosial med andre og i forhold til Gud. Dermed blir relasjoner forstått som livgivende og noe som fremmer og sikrer din sanne natur, ditt sanne jeg. (s. 58)

Synd som isolasjon handler om fravær av livgivende relasjoner. Isolasjon blir forstått her som et ønske om å klare seg selv alene. Og synden forstås da som at du fjerner deg fra, eller er/blir avstengt fra, det Gud har gitt deg gjennom de livgivende relasjonene. Fraværet av livgivende relasjoner hindrer deg i å være det du kan være. Å trekke seg unna sosiale relasjoner er konsekvensen av synden, og selve synden. (s. 58)

Nelson hevder at som menneske blir vi den vi er, sammen med og i møte med andre. Selvfølelsen blir til i en enorm mengde av møter med andre mennesker i ulike situasjoner og kontekster. Når vi skal forklare hvem vi er, så beskriver vi ofte hvem vi er i forhold til våre nærmeste; ektefelle, barn, familie og venner, Gud osv. Men vi har også en iboende tendens til å ønske å være selvstendige, klare oss selv, stå på egne bein, uten hjelp av andre. Vi ønsker å fremstå som autonome, selvsikre og sterke. Det å innrømme at vi er avhengige av andre kan være vanskelig og kreve mot og evne til sårbarhet. Da kan det ofte oppleves som lettere å stå alene, og effekten av dette er at vi avskjærer oss selv fra livgivende relasjoner. (s. 58)

Nelson bruker bibelteksten om Kong Salomo for å beskrive *synd som isolasjon*. Salomo hadde så mange koner og kontakter at han ikke hadde sjans å kjenne noen av dem ordentlig, og han fjerner seg helt fra å være sammen med dem. Han beveger seg bort fra kjærlighetsforholdene som er livgivende for ham og isolerer seg, og det får konsekvenser både sosialt, profesjonelt og religiøst. (s. 59)

For å forklare dette fenomenet henter Nelson tanker fra teologen Eberhard Jüngel. Han tematiserer synd som *mangel på relasjoner*, for å beskrive synd i møte med Gud og vår neste. Han hevder vi som mennesker synder gjennom å svikte vår skapte natur, først og fremst når vi prøver å sikre egen mening og verdi, deretter i måten vi kobler oss fra relasjonene som gir oss vår identitet og til slutt ved å snu ryggen til Gud som vår kilde til å være den vi skal være.

Jüngel deler denne synden opp i disse tre; *selvrealisering, mangel på tilhørighet og mistro*. (s. 61)

2.1.2.1 Selvrealisering

Jüngel ser at menneske i moderne tid har en tendens til å tenke at vi gjennom egen handlekraft kan forme oss selv og meningen med livet. Dette fører ikke til noe godt, mener Jüngel, og vil bort fra å se på våre handlinger som utgangspunktet for hvem vi er. Vi blir ikke rettfærdiggjort ved bare å gjøre riktige handlinger. Det gir ingen mening å snakke om rettfærdige handlinger før mennesket er blitt rettfærdiggjort av Gud. I vår iver etter å oppfylle oss selv mister vi forståelsen av at Gud først har handlet i oss, og er den som oppfyller oss. Jüngel sier altså at i vår aktivitet etter å rettfærdiggjøre oss selv gjennom selvrealiserende handlinger, så fører vi oss selv inn i synden. (s. 62)

2.1.2.2 Mangel på tilhørighet

Selvrealiseringen holder oss fast i et individuelt fokus, som igjen fører oss bort fra våre livgivende relasjoner. Jüngel mener vi synder i vår streben etter mening og oppfyllelse av oss selv i arbeid, «produksjon» av barn ved oppdragelse, i et ekteskap osv. gjennom egne valgte handlinger. Han mener at vi ikke kan se andre som den livgivende gaven de er, dersom vi tror vi selv har konstruert vennskapet og relasjonen. Synden forstås da som denne forvrengte forestillingen av hva våre relasjoner egentlig er, og at vi ikke ser at alt dette har opphav i en relasjon med Gud. (s. 62)

2.1.2.3 Tvil og mistro

Gjennom ønsket om å klare oss selv, så mener Jünger vi inntar en passivitet, en slags tvil og mistro til relasjonen til Gud. Vi ønsker å eksistere uten Gud, og vender oss bort fra Gud. Og når vi ikke skjønner at vi burde være takknemlige for alt det Gud har gitt oss, så mener Jünger vi blir «stumme» og uten evne til å sette språk på vår tro. Denne manglende evne til å forholde oss til, snakke med Gud, til å ordlegge tro, er noe som i neste omgang fører oss inn i synden, inn i *isolasjon og mangel på tilhørighet*. (s. 63)

2.1.3 Synd som selvrettferdighet og sydebukkens mekanisme

Det tredje aspektet på synd tar utgangspunkt i en grunnleggende tanke hos Nelson om at mennesker mer eller mindre vet forskjellen på rett og galt. Dette kan vi få øye på ved fenomenet løgn; når noen har gjort noe galt og blir konfrontert med det, vil mange automatisk prøve å «pynte på sannheten» og fortelle historien slik at de selv fremstilles på den rette siden. Dette viser at vi både vet hva som er rett og galt, men også at synden i oss som menneske kommer til syne som en grunnleggende uærlighet og selvrettferdighet. (s. 71)

Nelson henter støtte hos Ted Peters som viser til fariseerne som trodde at dersom de rettferdige og lydige fokuserte på Guds ord, så ville Gud anerkjenne og beskytte dem. I stedet ble de «blinde» for og uærlige med måten valgene undertrykte mennesker på. Dette kaller han for *synd som selvrettferdighet*; at vi – slik som fariseerne – tenker at dersom vi bare orienterer livet vårt etter hva vi tror er Guds vilje i bibelen, kan vi risikere at våre handlinger og valg skaper det motsatte, nemlig urettferdighet og krenkelser. (s. 73)

Rene Girard kaller dette for *sydebukkens mekanisme* som henspiller på en gammel jødisk tradisjon der geiter symbolsk ble påført folkets synder og sendt ut i ødemarken, eller slaktet. På denne måten kunne folket kvitte seg med sine synder. Men Girard mener dette er et eksempel på et universelt fenomen, og at det synliggjør menneskets syndige natur. Gjennom våre handlinger for å rettferdiggjøre oss selv så finner vi andre i fortellingen som vi kan plassere synden på. Selv om vi i utgangspunktet tenker at vi vet forskjell på rett og galt, så handler synden om at vi ved å plassere oss selv i fortellingen om hva som er rett, og plasserer andre i det som er galt, så bedrar vi oss selv til å tro at vi kan skille mellom rett og galt. (s. 75)

2.1.4 Sosial synd – i relasjoner og undertrykkende strukturer

Nelson viser videre til to store teologiske og antropologiske utviklinger de siste tiårene. Den ene utviklingen retter fokuset mot individet og jeg'et, og hvordan vi utvikler oss i relasjon til andre. Vi kan ikke lenger forstå menneskets utvikling uten å se det i sammenheng med relasjoner som påvirker og er med å forme oss som mennesker. Mennesket må forstås som relasjonelt og sosialt. Med utgangspunkt i den moderne og individorienterte samfunnsutviklingen, og den til dels ignorerte sosiale dimensjonen ved synd, ønsker Nelson å undersøke hvordan en relasjonell forståelse av individet kan bidra til i forståelsen av synd. Han henter teori fra Paul Ricoeur som sier noe om hvordan vi som kristne kan forstå forholdet mellom våre enkelthandlinger og disse store strukturelle åpenbare bruddene på Guds vilje. (s. 81)

Ricoeur forstår *identitet* som en fortelling om deg selv, som blir til i samspill av to ytterpunkt. Det ene handler om det i oss som forblir stabilt hele livet, noe i oss som er det samme uansett. Samtidig er vi i utvikling og forandrer oss i møte med andre. Historien og fortellingen om oss selv, karakteren og selvforståelsen vår endrer seg hele tiden. Og selv om selvforståelsen endrer seg, så er det likevel et «meg» der inne som oppfatter at vi endrer vår selvforståelse. Hvem vi er, blir til i et samspill mellom disse to ytterpunktene. Vi forstår oss selv gjennom å fortelle vår historie, gjennom språk og handling, i møte med andre. (s. 100)

Ricoeur er også opptatt av det etiske i møte med den andre. Dette møtet spiller en stor rolle, og han kaller dette en slags kontrakt eller bevis for en god selvforståelse. Han mener vi forstår oss selv når vi kjenner at valgene og handlingene våre samstemmer med verdiene, og når vi får bekreftelse på den vi kjenner oss selv som, fra andre. Dette kobler Ricoeur til både samvittighet og ønsket om «det gode liv», og hvordan menneske bruker dette til å søke mot andre i rettferdige relasjoner. (s. 102).

Videre sier Ricoeur at vi ikke bare har fått utdelt en rolle i forhold til andre, men at vi kan utvikle oss gjennom egen innsats og valg. På samme måte kan vi også be andre om å gjøre endringer. Men som individ i en kropp har vi noen biologiske og psykologiske begrensninger som hindrer enkelte endringer i en selv og andre. Men det aller viktigste; selv om vi kan bli vurdert på mange ulike måter, er den etiske vurderingen av hvordan vi forholder seg til andre

den aller viktigste vurderingen. Og det er ut fra disse prinsippene en kan vurdere moralsk og sosial synd gjennom hvordan vi oppfyller disse gode verdiene i vår relasjon til andre. (s. 104)

Den andre teologiske og antropologiske utviklingen tar tak i at vi som mennesker er en del av større sosiale sammenhenger der vi åpenbart er bidragsytere til miljøforurensning, rasisme, globale økonomisk urettferdighet og fattigdom. Nelson spør hvordan forholdet mellom våre enkelthandlinger og disse store strukturelle åpenbare bruddene på Guds vilje kan forstås.

Nelson skaper en tilnærming til strukturell synd ved å beskrive hva *sosial synd* er. Han vurderer sosiale situasjoner, sosiale forhold og maktordninger fra et teologisk synspunkt for å se om det er kobling til strukturell synd. Han mener frigjøringsteologien har bidratt med innsikt i denne koblingen, og synliggjort at mennesker forholder seg til hverandre i syndige sammenhenger som skaper undertrykkende strukturer. (s. 108)

Gustavo Gutierrez er en peruansk prest som blir regnet som en av opphavsmennene for frigjøringsteologien.² Han mente at teologien ikke bare kunne rette seg mot synd som et personlig fenomen, men at den manglet den sosiale dimensjonen. Han forstod synd med utgangspunkt i det relasjonelle bruddet med Gud og våre medmennesker, som noe som beveget seg mellom oss i våre mellommenneskelig forhold, og som roten til urettferdighet og undertrykkelse. Slik kan vi forklare at den grunnleggende årsaken til syndige situasjoner, strukturer og sosiale ordninger, ligger i handlingene til syndige individer. Likevel kan vi ikke alltid tilbakeføre strukturell synd til enkelthandlinger. Likeså lite som vi kan si at strukturell synd ikke er ekte synd fordi vi ikke kan se opphavet tydelig. (s. 107) Frigjøringsteologien viderefører denne tenkningen og sier at når menneskers syndige handlinger bidrar til syndige strukturer, så kan også disse strukturene virke tilbake på menneskene som er i denne sosiale situasjonen slik at de syndige strukturene blir opprettholdt. (s. 109)

Denne forståelsen om at syndige strukturer henger sammen med syndige individers enkelthandlinger, finner vi igjen i katolsk sosial lære. Derfor vil jeg nå utdype den sosiale syndsforståelsen ved å hente noen poeng fra artikkelen til Daniel K. Finn. Dette vil gi meg et

² <https://snl.no/frigjoringsteologi>

bredere teoretisk grunnlag for å kunne forstå og drøfte situasjonen LHBT+- mennesker opplever i Den norske kirke.

2.2 Redegjørelse for *What is a sinful social structure?*

Dette er en artikkel om katolsk sosial lære og strukturell synd skrevet av Daniel K. Finn. Han er både teologisk professor og samfunnsøkonom, og kombinerer disse to fagfeltene i sin søken etter å beskrive sosiale syndige strukturer, og hvordan de fungerer. At synd er sosial og har sosiale implikasjoner har lenge vært en anerkjent tanke innen katolsk teologi. Men en har diskutert om en kan hevde at enkeltindividet må ta ansvaret når en ikke kan tilbakeføre synden til enkeltpersoners handlinger. (s. 136)

Finn ønsker å undersøke grenseoppgangene mellom strukturene og enkeltindividets frie handlinger innad i dem, og henter støtte til dette i samfunnsvitenskapen. Den kan bidra med gode dimensjoner, og som samsnaker med den kristne forståelsen av menneske, gjennom typene *inkluderende* og *splittende* institusjoner. Fundamentet er altså den kristne forståelsen av menneskets karakter, som skapt i Guds bilde, utstyrt med en fri vilje og som utvikler seg i fellesskap med andre. (s. 143)

2.2.1 Hva er en syndig sosial struktur?

Finn henter frem to synspunkt på sosiale syndige strukturer. Det første hevder at vi alle har et ansvar og en forpliktelse til å endre en struktur til det bedre dersom det er mulig. Og det andre sier at dersom vi spiller en rolle i å opprettholde den, eller drar nytte av den, så er vi moralsk ansvarlige for urettferdigheten den forårsaker. (s. 140)

Ifølge den katolske forståelse skal regler og strukturer, når de er godt utformet, muliggjøre og forsterke menneskelig frihet til å handle, heller enn å begrense den. (s. 144).

Men Finn ønsker å undersøke det han opplever mangler i denne forståelsen; nemlig at syndige strukturer ikke bare er konsekvensen av onde handlinger. Han vil gjerne undersøke om de motsatt retning også er årsaken til ondskap. Og hva om de sosiale strukturene påvirker miljøet innad til å handle fritt, ved å endre på *mulighetene* individene blir tilbudt? Og hva om disse strukturene ikke kun kan forstås som store system, men også som mindre grupper, for eksempel en menighet? (s. 142)

Finn hevder at disse fire forutsetninger eller virkninger bør være til stede for å kalle det en *syndig sosial struktur*; (s. 154)

For det første er sosiale strukturer et system skapt av de sosiale relasjonene en finner mellom mennesker i ulike posisjoner. Systemet oppstår på grunn av handlingene til enkeltindividene innad i systemet. Den sosiale strukturen er reell, selv om vi ikke kan se eller sanse dette systemet konkret, og det vokser seg frem ettersom enkeltpersonene innad i den handler og virker på hverandre. Vi kan altså ikke se disse forholdene, men kan kjenne på virkningene av dem. (s. 139).

For det andre; enkeltpersonene innad i strukturen tar valg og beslutninger som skaper det Finn kaller for egenskaper ved strukturen; *restriksjoner, muligheter og insentiver (motiverende faktorer)*. Men disse egenskapene fungerer også på et høyere nivå, og blir det strukturelle systemet, som igjen har en tilbakevirkende kraft på nettopp enkeltpersonenes handlinger. (s. 151).

Det er viktig å få frem den individuelle friheten hvert enkelt menneske har til å ta valg og beslutninger. Samtidig skapes det en dynamikk innad i strukturen som virker mellom posisjonene og individenes beslutninger. Finn finner en årsakssammenheng, som fungerer slik at personene vil kjenne på virkningene av dem, at det sosiale livet blir preget og endret av handlingene til individene i de ulike maktposisjonene i strukturen. En kan kjenne på konsekvenser for seg selv eller den sosiale dynamikken i strukturen dersom en tar valg som går på tvers av kulturen som er skapt i gruppa. Dette kan skape *restriksjoner* og hindre enkeltpersoner i å velge og handle fritt, og i neste omgang dermed være noe som er med og opprettholder rammene og den syndige kulturen i strukturen. (s. 153)

Og den siste og fjerde forutsetningen handler om at innad i de sosiale strukturene kan en finne årsakssammenhenger som kan påvirke til moralsk gode eller dårlige valg for organisasjonen og menneskene innad i den. (s. 154)

2.2.2 Hvordan blir en sosial struktur syndig?

Ifølge katolsk sosial lære er friheten, som utgangspunkt for våre valg og beslutninger, allerede innskrenket på grunn av arvesynden. Vår individuelle synd er vår tilbøyelighet til det onde i

oss. Målet med artikkelen til Finn er å se hvordan denne arvesynden er en viktig brikke i den teologiske forståelsen av sosial synd. (s. 155)

Finn presiserer likevel at det er umulig å finne en samlende beskrivelse og forklaring på hva sosial synd er. Kompleksiteten i den menneskelige friheten under arvesynden gjør det veldig vanskelig å trekke en tydelig linje mellom menneskelig valgfrihet og påvirkning av omgivelsene. Men det er nettopp denne koblingen og årsakssammenhengen Finn mener kan utvide forståelsen av syndige sosiale strukturer. (s. 158)

Arvesynden og vår tilbøyelighet til det onde preger våre frie handlinger i sosiale sammenhenger. Vi kan si at en struktur blir syndig når årsakssammenhengen mellom individene og egenskapene i strukturen, leder menneskene innad i den til å ta moralsk dårlige og onde valg og beslutninger. Hva som er syndig og vondt kan nok defineres ulikt i ulike sosiale strukturer; for eksempel vil det være forskjell på politisk ondskap og ondskap i en menighet. I katolsk sosial lære vil en for eksempel beskrive strukturell ondskap som brudd på menneskeverdet, brudd på menneskerettigheter, andres frihet eller verdighet. Men den inkluderer også livssituasjoner som skader menneskets verdighet og frihet. (s. 155)

2.2.3 Hvordan kan en skille gode og dårlige strukturer?

Finn vender seg til samfunnsvitenskapen, og til Robinson og Acemoglu sine karakteristikk av *inkluderende* og *splittende/utvinnende* institusjoner, for å kunne forklare gode og dårlige strukturer. Arbeidet deres korresponderer med en kristen forståelse, og er opptatt av den sterke påvirkningen vi finner i en institusjonsstruktur og innflytelsen den har på menneskene innad i den. (s. 159)

Den *inkluderende* typen institusjoner innehar egenskaper som motiverer og oppmuntrer menneskene innad i strukturen til å delta og utnytte sine ferdigheter på best mulig måte. Og den skaper en kultur slik at enkeltpersonene står fritt til å ta de valgene de ønsker å ta. Disse rammene fordrer jo en del rettferdige rammer i form av lover og rettigheter, økonomi, tjenester og konkurransevilkår. Selv om ingen institusjoner er helt perfekte, mener Robinson og Acemoglu at disse karakteristikkene gjør at en kan kjenne igjen inkluderende institusjoner. (s. 159)

Motsatt kan en *splittende* institusjon inneha egenskaper som oppleves som *restriksjoner* og ikke motiverer til å delta i. Strukturen er heller «rigget» for å trekke ut fordeler fra en gruppe i samfunnet til fordel for en annen. (s. 159).

Strukturell synd kan for eksempel vise seg gjennom *mangel på muligheter* og alternativer for fattige folk til å kunne delta i samfunnet; til å ta utdanning og få god nok helsehjelp. De syndige virkningene i de sosiale strukturene kommer fra personer som tar beslutninger og valg som direkte påvirker og *begrenser* andres liv. Denne type sosial struktur har skapt egenskaper innad i strukturen hvor rettmessige handlinger straffes, og *mulighetene, restriksjonene og insentivene* i strukturen oppmuntrer til livsbegrensende valg. (s. 161)

Finn adresserer hvordan privilegerte og marginaliserte i enhver sosial struktur ofte møter veldig forskjellige *muligheter og begrensninger*, innad i en menighet for eksempel. Han mener denne måten å se på strukturene kan lede samtaler bort fra det individorienterte fokuset på synd, til en mer romslig forståelse av de strukturelle kreftene som former livene våre, individuelt og som gruppe. (s. 162)

Han mener også at enhver sosial struktur kan undersøke sin egen moralske gruppekultur ved å ha en ærlig samtale om måten de sosiale posisjonene i gruppestrukturen fungerer, med tanke på makt og frihet til handling. Hvordan er forholdet mellom de sosiale posisjonene og hvilke *restriksjoner* kjenner menneskene innad i den på, og hvilke *muligheter og insentiver* (motiverende faktorer) har menneskene til å handle fritt innad i strukturen? (s. 163)

3 Materiale

3.1 Situasjonen for LHBT+ - identiteter

Jeg skal i de neste avsnittene vise til funn fra rapporten *Å være en sak* som beskriver situasjonen for LHBT+-ansatte i Den norske kirke. Jeg henter ut de funnene jeg anser som relevante for å kunne svare på problemstillingen. I tillegg bruker jeg Svein Josefsen, Thor Magne Seland, Silje Sjøtveit og Gard Sandaker - Nielsen sine erfaringer og tanker til å belyse og utdype funnene i rapporten.

3.1.1 Bakgrunnen for rapporten «Å være en sak»

I 2016 endte Kirkemøtet med å vedta at to liturgiske ordninger for ekteskap skulle gjelde likestilt. Dette førte kirken klart nærmere en likebehandling av LHBT+ grupper. Likevel har Den norske kirke mottatt bekymringsmeldinger angående diskriminering og andre vanskelige arbeidsforhold. Kirkerådet tok da initiativ til en undersøkelse, og tema for undersøkelsen var holdninger til og arbeidsmiljøet for LHBT+-ansatte i Den norske kirke.

Rapporten er klar på at konflikten fremdeles ikke er løst, i og med at det fremdeles ikke er konsensus om det teologiske synet på likekjønnet samliv. Det betyr i praksis at det finnes ulike lokale løsninger, ansettelsesprosesser, reservasjoner, muligheter og begrensninger, alt ettersom hva som er gjeldene blant prester og daglig leder i den lokale menighet. Dette kan se ut til å skape noen utfordringer i arbeidsmiljøet for LHBT+ -ansatte. Kirkemøtet ønsket å undersøke dette nærmere, og i 2020 ble resultatene publisert i rapporten *Å være en sak*.

3.1.2 Holdningsendring blant kirkens ansatte

Rapporten viser en relativt rask holdningsendring blant kirkens ansatte de siste 5 årene. «Homofilisaken» har vært høylytt og vanskelig, men for 5 år siden ble det flertall av liberale i de kirkelige organene. LHBT+-ansatte melder om at det blir stadig bedre, og tallene viser i dag at over 70% av kirkens ansatte har positive holdninger til LHBT+- identiteter. (s. 9)

Til tross for den raske holdningsendringen fremstår det fremdeles som vanskelig å diskutere ulike kjønnsidentiteter, og spesielt situasjonen til transpersoner. I rapporten er disse identitetene nesten usynlige og det samme er erfaringene fra transpersoner i arbeidsmiljøet i kirken. Årsakene til anonymiteten mener rapporten bunner i ønsket om ikke å være en sak og et samtaleemne. Det er bare et lite antall som har svart at de har transidentitet på spørreskjemaet, og de fleste meddeler at de ikke er åpen om det. (s. 10)

Rapporten indikerer at kunnskap, innsikt og synliggjøring har vært viktig for forståelsen og økningen av liberale holdninger i møte med homofilisaken, og det kan se ut til at i forhold til transpersoner og andre kjønnsidentiteter så gjenstår det en del. (s. 14)

3.1.3 Trivsel, og opplevelse av tilhørighet og medvirkning

Rapporten melder at de aller fleste LHBT+-ansatte i Den norske kirke opplever arbeidshverdagen sin som positiv. De fleste trives og har gode opplevelser med både ansatte og

ledere. Likevel, uavhengig av stilling, arbeidssted, alder og utdanning så rapporterer LHBT+ - ansatte systematisk om lavere opplevelse av trivsel, medvirkning og tilhørighet. Og rapporten finner en tydelig sammenheng mellom opplevelsen av tilhørighet og medvirkning, og det å være en LHBT+-person i kirken arbeidsmiljø. (s. 82)

Dette kobler rapporten til funn om åpenhet om kjønnsidentitet, der kun 1/3 av respondentene svarte at de var åpne om sin legning med leder og kollegaer. (s. 42) Og 25% av LHBT+-informantene opplever det ikke naturlig å ta med partner i jobbsammenheng. (s. 10) Årsakene til at de ikke er åpne i arbeidsmiljøet sitt handler om redselen for negative konsekvenser, og angsten for å bli avvist. (s. 8)

Rapporten indikerer at belastningen ved å arbeide i et miljø med to teologiske syn på sin identitet, gjør det komplisert å jobbe i kirken, og er en del av situasjonen som hindrer LHBT+-ansatte å være åpne om legningen sin og sosiale med kollegaer på jobb. (s. 72).

3.1.4 Belastende arbeidssituasjon

Mange av LHBT+ - informantene har opplevd depresjoner og slitasje som konsekvenser av å ikke kjenne seg inkludert. (s. 54) Usikkerheten ved å være i et arbeidsmiljø der en er usikker på hvem som er for og imot deg som person, og det å være tema i en teologisk debatt hele tiden, skaper en spenning som over tid har påført mange av LHBT+ - informantene stressrelaterte symptomer. (s. 55)

Dette har Thor Magne Seland, nestleder i Stavanger bispedømmeråd, også kjent på. Han meldte nylig fra om at han trekker seg fra kirkepolitiske verv. Årsaken er at det har blitt for tøft å stå i diskusjonene om de skeives plass i kirken. Han trodde han hadde forsvarsmekanismene som skulle til, men diskusjonene har gått mer inn på han enn han trodde de skulle gjøre. Han poengterer viktigheten av diskusjoner og retten til å være uenige, men «når det blir personlig, når det går på ting man ikke kan gjøre noe med, da går man forbi en grense», sier Seland.³

³ [Debatten om samlivsform og ansettelse har en ekstra dimensjon for skeive tillitsvalgte. Thor Magne Seland fra Åpen Folkekirke tar ikke gjenvalg i kirkevalget – Vårt Land \(vl.no\)](#)

3.1.5 Diskriminering forekommer fremdeles

Rapporten synliggjør at forskjellsbehandling og ulik behandling av LHBT+ - ansatte mellom bispedømmene skjer. Selv om de færreste informantene i denne undersøkelsen opplever diskriminering og de aller fleste opplever at arbeidslivet følger lover og regler når det kommer til arbeidsmiljø, så viser spørreundersøkelsen likevel at 1 av 5 har opplevd diskriminering (s. 8), og 12,5% av informantene har opplevd diskriminering i løpet av de 5 siste årene. Rapporteringen viser at diskrimineringen kommer fra kirkegjengere, enten ved at de blir mobbet, trakassert eller ikke får tildelt arbeidsoppgaver som ville vært naturlig å få. (s. 45)

Svein Josefsen (prest i Oslo bispedømme) påpeker at selv om kirken mener den likebehandler alle gjennom to ordninger for vielse, så er fortellingene om skeive prester som nektes ordinasjon, at søknader blir trukket ut av listene, manglende anerkjennelse av samliv og at likekjønna par blir avvist av presten, en del av historien om hvordan Den norske kirke har behandlet likekjønnede. Josefsen mener at kirken har lagt opp til en struktur som diskriminerer, og må ta dette på alvor. ⁴

Rapporten ser diskriminering også i sammenheng med Den norske kirkes rett til å unndra seg fra loven om diskriminering når det gjelder ansettelse, for eksempel av LHBT+ - identiteter, som går på akkord med tros læren. Men understreker at når en LHBT+ - person er ansatt så gjelder diskrimineringsloven på lik linje som for alle andre. (s. 45). I skrivende stund er det kun Stavanger bispedømme som benytter seg av denne retten. ⁵

Thor Magne Seland beskriver nettopp denne retten som et av de vanskeligste spørsmålene i Stavanger bispedømme; spørsmålet om å vektlegge samlivsform ved ansettelse. Noen teologiske diskusjoner handler om menneskers identitet og liv, og da blir det ekstra vondt og det koster mye, sier han. Han mener man burde kunne være enig om å ikke forskjellsbehandle mennesker i Den norske kirke. ⁶

⁴ [Svein G. Josefsen om kirken og vigselstrialet – Vårt Land \(vl.no\)](#)

⁵ [Innstilling fra Møre bispedømme vekker oppsikt: – Jeg er skuffa – Vårt Land \(vl.no\)](#)

⁶ [Debatten om samlivsform og ansettelse har en ekstra dimensjon for skeive tillitsvalgte. Thor Magne Seland fra Åpen Folkekirke tar ikke gjenvalg i kirkevalget – Vårt Land \(vl.no\)](#)

De kvalitative intervjuene gir oss innsikt i at opplevelsene av diskriminering er svært vanskelige og utfordrende for de som erfarer dem. Og selv om det i det store og hele er et fåtall, så er det likevel såpass mange som har opplevd diskriminering at den enkelte oppfatter faren for at dette kan skje som reell. (s. 8)

Rapporten poengterer at dersom en ved loven skal ha nulltoleranse for diskriminering så skaper dette et ganske problematisk bilde av arbeidsmiljøet i kirken. (s.69)

Svein Josefsen er ganske tydelig når han sier at kirken har «rigget seg» for å unngå å bli stemplet som en diskriminerende institusjon, med å likestille to teologiske syn. Likevel; gjennom ordningene sine anerkjenner kirken to teologiske menneskesyn, og dermed at likekjønnede mennesker som ønsker å gifte seg med hverandre i kirken kan risikere å bli møtt av en prest som ikke vil utføre kirkelig vigsel for dem. Og Josefsen mener at kirken på denne måten strukturerer seg for systemisk diskriminering av mennesker. Han hevder at erfaringene av dette er etter hvert mange. Selv om kirken har ønsket å åpne opp for å inkludere LHBT+ - identiteter og deres ønske om å trofast samliv, så oppleves ikke to likestilte syn som en likeverdig behandling. Den ene liturgien er for alle, og den andre for en gruppe, og noen er mer likestilt enn andre. Josefsen sier det på en annen måte; «noen kan velge, andre kan velges bort». Slik opprettholder kirken en mulighet for å bedømme mennesker ulikt, og Josefsen synes det er vondt at kirken ikke velger å gjøre noe med det. Han håper at kirken snart våger å lytte til opplevd virkelighet, og velge en vigselsturgi for alle, noe som kan stoppe kirken fra å stå som garantist for diskriminering.⁷

3.1.6 Kirkens to syn og opplevelsen av «å være en sak»

Problemstillinger knyttet til at kirken har to legitime og likestilte teologiske syn på ekteskap kommer frem flere steder i rapporten, og fremstår som årsaken til mange av utfordringene som preger situasjonen til LHBT+ - ansatte i Den norske kirke. Men her finner man også den største motsetningen i svarene mellom andre ansatte og LHBT+ - respondentene. Over 70% av svarene på spørreundersøkelsen viser en positiv holdning til at kirken har to syn, og ser dette som en del av en viktig endrings- og likestillingsprosess. Mens for majoriteten av LHBT+ - informantene oppleves debatten om to syn som belastende, og informantene i denne gruppen er

⁷ [Svein G. Josefsen om kirken og vigselstualet – Vårt Land \(vl.no\)](#)

mer negative til at kirken har to syn enn andre ansatte. De gir uttrykk for at de aksepterer at det er nødvendig med endring, men at det likevel er årsaken til en stor del av utfordringene og belastningene for LHBT+-ansatte i Den norske kirkes arbeidsmiljø. (s.32)

Josefsen mener kirken må lytte til erfaringene og opplevelsene av hvordan to syn ikke oppleves som likebehandling. Ved å snakke om to syn som en ordning som likebehandler mennesker, mener Josefsen at kirken dekker over de faktiske forholdene og på den måten opprettholder et grunnlag for å bedømme mennesker ulikt.

I intervjuene kommer det frem vanskelige historier og opplevelser som omhandler det å bli akseptert for ønsket om å leve ut sin seksualitet med sin partner. Sammen med opplevelser av heteronormativitet, slår dette ut i mangel på åpenhet på jobb (s. 74), eller isolasjon fra nære relasjoner med kollegaer og sosiale samlinger med jobben. Mange kjenner det unaturlig å ta med seg partneren sin i jobbsammenheng, noe som kan tyde på at det er større barrierer mellom jobb og privatliv for LHBT+ - ansatte enn for andre. (s.45)

Flere kommenterer også hvor vanskelig det er å forholde seg til ansatte og overordnede som er imot homofili, men som likevel vil opptre ryddig og formelt. Flere har opplevd lignende utsagn som; «la oss stå sammen og være uenige og behandle hverandre med respekt» (s. 53). Dette oppleves som å bli tolerert, men likevel ikke akseptert. Og kan oppfattes som noe som ligger midt mellom det å være inkludert og diskriminert. Det å bli satt i en slik situasjon er vanskelig siden den andre har på en måte sitt på det rene gjennom toleranse, men som er vanskelig å både kritisere og beskytte seg mot. (s. 75) Fortellingene beskriver frustrasjon over ansatte som ønsker forsoningsmøter, og over at de må forholde seg til et slags behov fra kollegaer om å rettferdiggjøre seg selv. (s. 74)

Rapporten poengterer at Den norske kirke vil alltid bidra til disse spenningene, diskusjoner om kjønn og seksualitet og samliv og opplevelser av utenforskap, så lenge den har to teologiske syn på ekteskap. På denne måten vil LHBT+ - ansatte alltid måtte tåle at det settes spørsmålstegn ved følelser og liv, og tåle å få sin legning, seksualitet og samliv diskutert til stadighet. De må bare tåle «å være en sak». (s.72)

Seland forteller at gjennom et langt liv i ulike verv, som leder og ordfører kandidat, har han aldri kjent på utenforskap før han gikk inn i vervet i Den norske kirke. «Det at jeg lever i et homofilt

ekteskap, har aldri gjort at jeg har følt at jeg må gjøre noe annerledes – helt til jeg kom inn i kirka», sier Seland. Plutselig fikk han opplevelsen av å være en sak og kjenne på hvordan ordvekslingen og ordvalgene skapte store sår. Etter hvert ble dette for mye å bare tåle og er en del av årsaken til at han i dag ikke orker fortsette i vervet i kirken.⁸

3.1.7 Utvikling av minoritetsstress og adaptive preferanser

I intervjuene får vi innsikt i følelser og spenninger LHBT+ - ansatte kjenner på når de skal jobbe sammen med mennesker som er imot homofile teologisk. (s. 52) De forteller hvordan det føles som en knyttneve i magen når kollegaer må presisere sitt ståsted, ambivalens i møte med prester som ikke ønsker deg som kollega, og ubehag etter negative kommentarer fra medarbeider og kirkegjengere. Videre forteller de om sårhet, sinne, følelsen av utenforskap og mangel på tilhørighet, slitenhet, sorg og bitterhet. Vissheten om at enkelte av de en jobber sammen med, og i menigheten en er så glad i, ikke aksepterer og inkluderer deg, skaper stress. Og selv om en har mange som støtter og stiller opp for en, så kan en ikke fjerne «den andre siden» av holdninger som bidrar til dette. (s. 54)

Rapporten slår fast at opplevelsene LHBT+ - ansatte har med denne usikkerheten i arbeidsmiljøet kan beskrives som tegn på *minoritetsstress*. Minoritetsstress blir fremholdt i rapporten som et viktig funn. Som LHBT+ - ansatt i kirken tilhører de en gruppe som konstant er under teologisk diskusjon. (s. 8)

Rapporten mener disse opplevelsene fører til at LHBT+ - ansatte utvikler *adaptive preferanser*. Det viser seg ved at de justerer ned forventningene til seg selv og hva de tror er mulig å få til. Flere svar indikerer dette ved at de mener de må tåle ubehagelige opplevelser, undertrykke vonde følelser og tilpasse og justere forventningene etter et ønske om å ikke bli såret. Som en av informantene sa; «som skeiv så går du rundt og vet inni deg at du er en sak. Du og livet ditt er temaer. Vi er en sak, nonstop» (s. 62). Dette mener rapporten kan i neste omgang føre til en underrapportering av diskriminerende adferd, fordi en har lagt lista for lavt i forhold til hva en kan forvente av arbeidsmiljøet. (s. 54).

⁸ [Debatten om samlivsform og ansettelse har en ekstra dimensjon for skeive tillitsvalgte. Thor Magne Seland fra Åpen Folkekirke tar ikke gjenvalg i kirkevalget – Vårt Land \(vl.no\)](#)

Gard Sandaker Nilsen, leder for Oslo bispedømmeråd, sier at det er en ekstra vanskelig dimensjon å stå i diskusjoner som omhandler hvem du er som en sak, og mener samtalen går for langt når mennesker og livet deres blir tråkket på.⁹

3.1.8 Oppsummering av situasjonen for LHBT+ - identiteter

Over 70% av informantene i spørreundersøkelsen har positive holdninger til LHBT+ - ansatte. Men arbeidsmiljøet i en kirke er ikke bare kontorkolleger, det innebærer også kontakt med frivillige, andre samarbeidspartnere og kirkegjengere. Og fra denne gruppen opplever LHBT+ - ansatte fremdeles at diskriminering skjer. Det skaper en usikkerhet, og rapporten karakteriserer dette som *minoritetsstress*, noe som kan forekomme i grupper som opplever utenforskap, eksklusjon og diskriminering over tid. Rapporten indikerer videre at minoritetsstresset fører til at LHBT+ - ansatte nedjusterer holdningene til hva de kan oppnå for seg selv og fra arbeidsmiljøet. Dette blir forstått som *adaptive preferanser*, og en ser at LHBT+ - ansatte underrapporterer diskriminerende adferd på grunn av tilegnelse av slike adaptive preferanser.

LHBT+ - ansatte skårer systematisk lavere enn andre ansatte i Den norske kirke på *trivsel, opplevelsen av tilhørighet og medvirkning*. Kirkens to syn på ekteskap ser ut til å være den største årsaken til dette funnet, og fremstår som en stor belastning for LHBT+ - ansatte psykiske helse. Et viktig funn tilsier at selv om LHBT+ - ansatte ikke har opplevd diskriminering eller negative opplevelser i arbeidsmiljøet så fører vissheten om at medarbeidere ikke aksepterer deg, til stress, uro, slitenhet og sårhet. Det å tilhøre en gruppe som konstant er under diskusjon og hvor liv og følelser blir stilt spørsmål ved, er komplisert og vanskelig. Dette fastslår rapporten som årsaken til det oppsiktsvekkende funnet om at majoriteten av LHBT+- ansatte er negative til kirkens to syn, i motsetning til andre ansatte som i overvekt er positive. Andre ringvirkninger av kirkens to syn viser seg i at kun 1/3-del er åpen om sin legning på jobb. Mange opplever det som unaturlig å dele personlig liv på jobb og tar ikke med seg partneren i sosiale samlinger. LHBT+-ansatte isolerer seg fra sosiale jobbreasjoner på grunn av redsel for kommentarer og avvisning.

⁹ [Debatten om samlivsform og ansettelser har en ekstra dimensjon for skeive tillitsvalgte. Thor Magne Seland fra Åpen Folkekirke tar ikke gjenvælg i kirkevalget – Vårt Land \(vl.no\)](#)

Rapporten utfordrer Kirkerådet og KA til å vurdere beredskap for å håndtere psykososiale utfordringer hos LHBT+ - ansatte i kirken, og om den kan styrkes. Videre er det nødvendig å øke bevisstheten omkring heteronormativitet i kirkens arbeidsmiljøer, bedre varslingssystemer og lage veiledere for å unngå diskriminering.

4 Drøfting

4.1 Drøfting med utgangspunkt i situasjonen to syn skaper

På hvilken måte kan vi forstå erfaringene som LHBT+ - ansatte og Svein Josefsen og andre deler, i lys av teorien om synd?

Denne oppgaven og problemstillingen opplever jeg at befinner seg i spenningsfeltet mellom ulike teologiske forståelser av likekjønna ekteskap, mellom tradisjonell teologi og menneskers erfaringer, og i hvilken grad erfaringene kan forstås i møte med bibelens tekster. Samfunnsdiskusjonene mellom de ulike synspunktene har vært viktige, og gitt kunnskap og innsikt i de ulike ståstedene og utfordringene de skaper. Men de har vært og er fortsatt og vonde for menneskene som opplever seg som en sak som kan diskuteres.

Rapporten *Å være en sak* har vært svært viktig med tanke på innsikt i situasjonen LHBT+ - mennesker opplever ved å være en del av diskusjonen rundt to teologiske syn på ekteskap. Situasjonen ser ut til å skape en del utfordringer, både for individene det gjelder, og arbeidsmiljøet i kirken generelt. Samtidig har rapporten også gitt oss grunnlag for å stille nye og andre spørsmål. Jeg opplever at vi lenge har akseptert at de to synene må forholde seg til hverandre, og at det er sånn det må være dersom man skal kunne inkludere alle. Men rapporten viser at denne situasjonen ikke oppleves inkluderende, og at den faktisk fremdeles marginaliserer og er skadelig for mennesker. Kan vi karakterisere det vi lenge har trodd var en inkluderende ordning, som strukturell synd?

Svein Josefsen er klar i sin oppfatning om at denne spenningen som rapporten viser til nettopp bunner i at kirken har strukturert seg med to ordninger og to menneskesyn. Han sier dette tilsynelatende kan virke som inkluderende for alle, men mener at kirken skaper en «oss, og de»

mentalitet gjennom ordningen. Han mener kirken på den måten strukturerer seg systematisk for diskriminering av denne marginaliserte gruppen av mennesker.

Jeg skal nå diskutere noen av de viktigste funnene i rapporten, komplementert med de andre erfaringene, og se på situasjonen de beskriver i lys av den teorien jeg har redegjort for tidligere.

4.1.1 Opplevelsen av mangel på tilhørighet

Vi har blitt kjent med at engstelse for å bli møtt med negative holdninger og opplevelsen av diskriminering er en av årsakene til systematisk lavere skår på trivsel og tilhørighet for LHBT+ - ansatte i Den norske kirke. Dette fører til at de ikke deler like åpent om personlig liv og tar sjelden med seg partner i sosiale settinger. Noe som videre fører til lavere deltagelse i det sosiale livet på jobb, og manglende opplevelse av tilhørighet.

I lys av Nelson og Jünger sin teori kan vi forstå dette som *synd som isolasjon*. Gud gir oss det vi trenger gjennom livgivende relasjoner til andre, og når vi isolerer oss fra eller trekker oss unna det som gir og sikrer vårt sanne jeg, kan dette forstås som – ikke bare konsekvensen av synd - men også selve synden. Men for at det skal stemme med situasjonsbeskrivelsene for LHBT+ - ansatte, så tror jeg at vi må snu litt på forståelsen. Jeg oppfatter ikke at LHBT+ - ansatte velger å trekke seg unna av individualistiske behov, men at de faktisk ikke opplever muligheten for å delta sosialt på lik linje som andre, som et reelt valg. Jeg oppfatter at rammevilkårene er så vanskelige, og at det er risikoen for å bli avvist som hindrer dem i å være åpen og personlig, og som i neste omgang ender i mangel på sosial tilhørighet. Rapporten formidler derimot en sårhet og tristhet fra LHBT+ - respondentene i det å ikke kunne være en del av det sosiale arbeidsmiljøet med hele seg. Da er det nødvendig å spørre om det er strukturen i det sosiale arbeidsmiljøet som fører LHBT+-mennesker inn i *synd som isolasjon*?

Ricoeur snakker om det etiske i møter mellom mennesker, og hvordan en relasjonell forståelse av individet hjelper oss og forstå hva synd er. Vi forstår oss selv gjennom å fortelle vår historie i møte med andre, og i måten vi blir møtt på. Vi blir til i møte med andre, og når vår forståelse av oss selv samsvarer med handlingene våre, så vil vi kjenne på god selvforståelse. Hvordan ser vi for oss mulighetene for at LHBT+ - mennesker *blir til* og kan utvikle seg, i et arbeidsmiljø som skaper begrensninger for å fortelle hele sin historie i møte med andre? Dersom kirken mener at det relasjonelle, med utgangspunkt i Guds vesen er viktig, i vårt forhold til Gud og andre, så bør dette funnet være vesentlig i kirkens framtidige diakonale arbeid for menneskene

de har i sine arbeidsforhold. Jeg mener at ut fra en relasjonell forståelse av individet kan vi si at kirken ikke legger til rette for at LHBT+ - ansatte kan utvikle en god selvforståelse.

Vi kan også se dette i lys av det Finn sier om strukturer. Når de er godt utformet, muliggjør og forsterker de menneskelig frihet til å handle, mer enn å begrense den. Men en syndig struktur kan utvikle egenskaper som begrenser og skaper *restriksjoner* for menneskene innad i den. Situasjonen som blir beskrevet viser at LHBT+ - ansatte opplever at det er noe i den sosiale strukturen som begrenser dem fra å være ærlige og åpne i arbeidsmiljøet. LHBT+ - ansatte ønsker å være sosiale og finne tilhørighet i kirken, men ordningen med to syn skaper en sosial struktur som gir rom for å avvise dem. Det kan se ut som at strukturen og arbeidsmiljøet i kirken skaper noen *restriksjoner* for LHBT+ - ansatte som hindrer dem i å være seg selv fullt ut, begrenser deltagelse og fører til lavere trivsel og tilhørighet. Jeg mener disse restriksjonene har oppstått gjennom måten kirken har strukturert seg på, ved å tillate to teologiske menneskesyn, og at den ved det faller innunder karakteristikken en *syndig struktur*.

Vi kan også se dette i lys av Finn sin forklaring av *splittende og inkluderende institusjoner*. For eksempel så kan en inkluderende institusjon motivere og oppmuntre alle innad i strukturen til å delta med de evnene de har, og skape en kultur hvor en opplever at en står fritt til å ta de valgene en ønsker. Jeg mener vi her kan se de syndige sosiale virkningene i kirkens struktur ved at personer i maktposisjoner tar beslutninger og valg som direkte påvirker og begrenser andres liv i negativ retning. Og jeg mener funnene om LHBT+ - ansatte manglende opplevelse av tilhørighet i kirkens arbeidsfellesskap kan karakterisere som utenforskap. Thor Magne Seland i Stavanger bispedømme var klar på at i løpet av hans lange fartstid i ulike verv, så var det først i vervet innad i kirken han opplevde utenforskap. Jeg mener kirken bør stille seg spørsmålet om den er en inkluderende eller splittende institusjon, og om den ut fra denne sosiale syndsforståelsen bidrar til strukturell synd.

4.1.2 Minoritetsstress og utvikling av adaptive preferanser

Rapporten viser at det å arbeide i et miljø med to menneskesyn, skaper et stressende arbeidsmiljø. LHBT+- ansatte sine fortellinger vitner om symptomer på stress. Spenninger knyttet til hele tiden å være en sak, aldri være sikker på hvem som er for eller imot deg, og stadig lure på om du kan bli fullt ut akseptert, skaper en vanskelig arbeidssituasjon. Dette fører til indre uro, depresjoner, sykemeldinger og forverret psykisk helse. Rapporten beskriver dette

som *minoritetsstress* og ser sammenhenger mellom minoritetsstress og en tilsynelatende manglende motivasjon til å stå opp for seg selv i ulike konfliktfylte sammenhenger. LHBT+ - ansatte signaliserer lite tro på seg selv, og ser ut å justere ned forventningene til hva de tror er mulig å få til i utfordringene de møter. Opplevelser av diskriminering og negative kommentarer skaper lavere forventninger til å bli behandlet rettferdig, akseptert som den de er og passivitet i forhold til medvirkning. LHBT+ - ansatte undertrykker følelser og tåler kommentarer og hendelser andre ikke ville tålt.

Thor Magne Seland setter ord på noe av det samme. Selv om han mente han hadde gode forsvarsmekanismer for å tåle å stå i spenningen ved å være saken de diskuterte, så kjente han etter hvert på hvordan ordvekslingen og ordvalgene skapte store sår. Til slutt ble dette for mye «å bare tåle» og ble en del av årsaken til at han i dag ikke orker å fortsette i vervet i kirken.

Funnene i rapporten blir definert som utvikling av *adaptive preferanser*. Definisjonen av begrepet *adaptive preferanser* handler om at vi tar valg på grunnlag av begrensninger i omstendighetene våre. Adaptiv betyr å være tilpasningsdyktig¹⁰, og adaptive preferanser betyr at man tilpasser valgene etter mulighetene eller begrensningene man opplever som tilgjengelig i omstendighetene.

Ut fra Nelson sin teori om synd, mener jeg vi også kan forstå disse funnene i lys av *synd som fremmedgjøring*. I tilfellene som blir beskrevet i rapporten ift *minoritetsstress* og *adaptive preferanser* kan vi forstå dette som at kirkens arbeidsmiljø fører LHBT+ - mennesker ut av balansen mellom sitt ytre og indre jeg, slik Tillich beskriver det. Vi ønsker og prøver å finne en balanse mellom vårt eksistensielle og essensielle jeg, og når balansen forrykkes mister mennesker tilgangen på hvem de egentlig er ment å være. De blir fremmedgjort for seg selv, på grunn av forutsetningene og rammevilkårene i arbeidsmiljøet. Slik sett kan vi forstå konsekvensene av ordningene med to menneskesyn, og strukturen det skaper for arbeidsmiljøet, fører LHBT+- mennesker ut i *synd som fremmedgjør* en for seg selv, Gud og andre.

Vi kan også kjenne igjen dette i syndsdimensjonen *synd som isolasjon* og *mangel på relasjon* med Gud, som Jünger snakker om. Han snakker om synd som å snu ryggen til Gud, vende seg

¹⁰ [adaptiv – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/adaptiv)

bort fra Gud som vår kilde til å være den vi skal være. Og at denne synden kan vi finne i det å *tvile og miste tro*. Jeg mener rapporten viser oss at kirkens arbeidsmiljø kan også føre oss ut i tvil, føre oss til å miste tro og tilhørighet. Jeg kan forstå at det må være vanskelig å tro på Gud når en opplever at trosfellesskapet mener du lever feil ifølge bibelen. Og jeg kan forstå det er vanskelig å tro når en er usikker på om en er akseptert i fellesskapet. Og for andre igjen, kan det oppleves vanskelig å tro på en Gud som noen hevder bedømmer mennesker ut fra hvem de elsker. Så jeg tror kirkens handlinger i dette tilfellet også kan lede mennesker til å miste tro.

4.1.3 To syn – og det «å være en sak»

Jeg vil adressere et annet dilemma som flere av respondentene opplevde som årsak til at arbeidsmiljøet blir vanskelig. LHBT+ - ansatte opplever stadig mennesker som har et behov for å komme til rette med vedkommende, men som samtidig er opptatt av å opptre ryddig. De ser ut til å ha et behov for å si fra at de respekterer dem, men ikke kan akseptere livsstilen. Dette beskriver LHBT+ - respondentene som vanskelige situasjoner, og at de blir stående igjen med en ambivalent følelse av både å være inkludert, men ikke akseptert likevel. Thor Magne Seland bekrefter disse tøffe samtaler, og er tydelig på at en krysser en grense når en blir konfrontert med noe en ikke kan gjøre noe med. Gard Sandaker Nilsen, deler også samme erfaring, og sier at det er ekstra vanskelig å stå i diskusjoner som omhandler hvem du er, og mener samtaler går for langt når mennesker og livet deres blir tråkket på.

Teorien om *synd som selvrettferdighet* kan være med å belyse syndsaspektet i dette. Nelson tar utgangspunkt i at mennesker mer eller mindre vet forskjellen på rett og galt. Likevel har vi en tendens til ofte å «pynte» litt på sannheten og plassere oss på den rette siden. Men når vi tror vi har forstått Guds vilje og tenker vi er rettferdige, så kan vi risikere at våre handlinger og valg skaper det motsatte, nemlig urettferdighet og krenkelser. Jünger understøtter dette ved å si at i vår aktivitet etter å rettferdiggjøre oss selv i forhold til synden, så fører vi oss selv inn i synden. Girard mener dette er røttene i menneskets natur som synder, og kaller det for *syndebukk-mekanismen*.

Diakon Silje Sjøtveit sin beskrivelse kan kobles til denne måten å tenke om synd på. Hun valgte lenge å holde fast på det hun fant som bibelsk sannhet. En sannhet som kunne forsvare at respekterte homofile mennesker, men samtidig kunne hevde at å leve ut sin homofile legning var synd. Et av hennes holdepunkter var å ikke la seg rive med av strømninger i samfunnet, og

at det å være på kant med samtiden var nesten en bekreftelse for henne på at hun var på rett vei.

¹¹ I hennes tro etter å leve rett bibelsk rett, ble hun etter hvert klar over konsekvensene for hvordan homofile ble behandlet.

Jeg tror at kristne er bevisst på sin syndige natur som menneske, og at det fører oss ut i en søken etter sannheten i trosgrunnlaget i bibelen. Men Nelson sier at synden i oss vil også *rettferdiggjøre* oss selv, og plassere oss på den rette siden av fortellingen om hvem Gud er og hvem vi er som mennesker. Jeg finner en sammenheng mellom teorien om *selvrettferdighet* og det LHBT+ - ansatte opplever i kirken; at vi ønsker å forklare for oss selv, finne fortellingen som setter oss på den riktige siden. Jeg ser også det samme i det Sjøtveit forteller når hun sier at hun var opptatt av å ha ryggen fri. I vår syndige natur vil vi, ifølge Ted Peters, lete etter en fortelling som søker sannheten og orientere livet vårt etter hva vi tror er Guds vilje i bibelen. Men fordi vi ikke er perfekte, og ikke kjenner Guds vilje, så kan vi risikere at valgene vi tar skaper det motsatte, nemlig urettferdighet og krenkelser. Sjøtveit sier at det var det som endret synet hennes, da hun så konsekvensene av posisjonen hun tok. Derfor ble det viktig for henne å stille seg spørsmålet; «hvor er du som diakon når homofile tar sitt eget liv fordi kirken avviser dem?».

Dette er omtrent det motsatte av det Espen Ottosen har uttalt. I Luthersk Kirketidende uttaler han at et etisk ståsted bør ikke endres, selv når menneskers erfaringer viser at bibelens veiledning gjør skade. Jeg oppfatter at han med dette sier at LHBT+ - mennesker bare må tåle det vonde, dersom vi mener det er en bibelsk sannhet at ekteskapet kun er for mann og kvinne.

Jeg vil også gjengi noen ord av Heidi Garvik, som er en eldste i Frikirken i Sandnes. Hun skriver en artikkel i Vårt land fordi hun er oppgitt over at en kvinnelig nestleder i Frikirken trekker seg der årsaken er krevende situasjon som kvinne og tilhenger av homofilt samliv i trossamfunnets ledelse. Hun sier i artikkelen: «Når bibelord tolkes slik at de rettferdiggjør noens særstilling over andre, retten til å begrense, ramme inn eller ta makt over andre mennesker, da er det tid for å lese om igjen.» ¹²

¹¹ [Diakon Silje Sjøtveit: «Det må bli større rom for å snakke mer omsorgsfullt og nyansert om homofili» – Vårt Land \(vl.no\)](#)

¹² [Heidi Garvik i Frikirken i Sandnes: «Jeg blir så uendelig motløs» – Vårt Land \(vl.no\)](#)

5 Konklusjon

Er det sann at kirken, ved å ha to teologiske syn på ekteskap, marginaliserer LHBT+ - identiteter? Og kan en karakterisere situasjonen en utsetter LHBT+ - identiteter for som strukturell synd?

Rapporten og erfaringene viser at det er ordningen med «to syn» som skaper usikkerhet rundt aksept og inkludering, som fører til at diskriminering fremdeles skjer, at LHBT+ - grupper blir behandlet som en sak og at prester kan «skyve på» likekjønnede mennesker som ønsker å gifte seg. Det er «to syn» som skaper et arbeidsmiljø hvor det er vanskelig for LHBT+ - mennesker å være helt og fullt seg selv, som fører dem ut av det sosiale arbeidsmiljøet, som skaper et «oss og de», og på den måten diskriminerer og støter bort en gruppe mennesker. Kirken har strukturert et kompromiss som marginaliserer LHBT+ - identiteter og skaper utenforskap.

Hvordan kan vi forstå dette i lys av teori om strukturell synd? Derek Nelson skaper en kobling til strukturell synd ved å beskrive hva *sosial synd* er, og undersøker derfor hvordan en relasjonell forståelse av mennesket kan bidra til forståelsen av synd. Han ser dermed på forholdet mellom enkeltindividers handlinger og de store strukturelle bruddene på Guds vilje, og velger å rette blikket på noen *aspekt ved synd* med utgangspunkt i menneske som relasjonelt. I denne oppgaven har jeg en rettet blikket mot tre av dem i møte med min problemstilling; *synd som fremmedgjøring*, *synd som isolasjon og mangel på relasjoner*, og *synd som selvrettferdighet*.

I lys av teorien kan vi forstå funnene om *minoritetsstress og adaptive preferanser* at LHBT+ - ansatte blir *fremmedgjort* for den de er ment å være. Årsaken finner vi i strukturen i arbeidsmiljøet, knyttet til opplevelsen av utenforskap som miljøet skaper ved å hele tiden *være en sak*. Dette fører også til at en isolerer seg mer, er mindre personlig og dermed utvikler færre gode relasjoner på arbeidsplassen. Teorien om *synd som isolasjon* kan da forstås som påført synd på grunn av vilkårene «to syn» setter for LHBT+ - ansatte sitt liv på jobb. Disse opplevelsene av utenforskap og mangel på tilhørighet har vi sett at også kan lede mennesker til å miste troen på at kirken og Gud er for dem.

Videre har jeg brukt teorien om *synd som selvrettferdighet* for å forstå behovet ledere, kollegaer og andre menighetsmedlemmer har for å konfrontere og komme til rette med sitt eget syn i møte

med LHBT+- mennesker. Her får vi direkte innblikk i personlig erfaring fra Silje Sjøtveit om behovet for å holde ryggen fri, rettferdiggjøre seg selv og være på den riktige bibelske forståelsen, selv om hun så konsekvensene for homofile.

Daniel K. Finn utdyper syndsforståelsen med utgangspunkt i den katolske sosiale læren. Han tar også utgangspunkt i det relasjonelle menneske når han ser på grenseoppgangene mellom strukturene og enkeltindividers handlinger. Han ser noen kjennetegn på syndige sosiale strukturer, der enkeltpersonene innad i strukturen tar valg og beslutninger som skaper og utvikler det Finn kaller for «egenskaper» ved strukturen; *restriksjoner, muligheter og insentiver (motiverende faktorer)*. Disse egenskapene utvikler seg gjennom de frie valgene individene i de ulike posisjonene innad i strukturen tar, og som videre kan bidra til en kategorisering av institusjoner som enten *inkluderende eller splittende*.

Rapporten viser at LHBT+ - ansatte i Den norske kirke tilpasser valgene sine ut fra en opplevelse av et miljø som *begrenser deres muligheter* til å være helt og fullt seg selv. De undertrykker også de negative følelsene dette miljøet skaper.

Funnene om *mangel på tilhørighet* sier noe om LHBT+ - ansatte manglende opplevelse av et reelt valg i det å delta og tilhøre fellesskapet i kirken. Ikke fordi Den norske kirken er dårlig på arbeidsforhold, men fordi «to syn» skaper et usikkert og *ikke-inkluderende* arbeidsmiljø. På den måten strukturerer kirken seg for utenforskap og marginalisering. Dersom ordningen med «to syn» ikke oppleves inkluderende for LHBT+ - identiteter, marginaliserer og skaper usikkerhet og utenforskap, kan man kalle kirken en *splittende institusjon*?

Og dersom ordningen med «to syn» bidrar til en sosial struktur som *begrenser og utvikler restriksjoner* for LHBT+ - identiteter til å handle som et fritt menneske i strukturen, kan den da karakteriseres som en *inkluderende institusjon*?

Og dersom kirken ved denne organiseringen leder mennesker ut i *synd som fremmedgjøring* for seg selv, for Gud og andre, fører mennesker inn i *synd som isolering og mangel på livgivende relasjoner* vi er gitt av Gud, og kanskje er grunnen til at mennesker mister tro - kan vi ikke da si at kirken bidrar til strukturell synd?

Både rapporten og erfaringene fra Josefsen, Seland, Sandaker Nilsen og Sjøtveit er tydelig på at kirkens ordninger med to teologiske syn på ekteskap er utgangspunktet for og årsaken til de problematiske funnene og situasjonsbeskrivelsen for LHBT+ - ansatte i Den norske kirke i dag.

Finn henviser til Kristin Heyer som sier at vi har alle et ansvar og en forpliktelse til å endre en struktur til det bedre dersom det er mulig. Og at dersom vi spiller en rolle i å opprettholde den, eller drar nytte av den, så er vi moralsk ansvarlige for urettferdigheten den forårsaker. Når vi ser hvilke konsekvenser Den norske kirkes ordninger med to syn skaper for LHBT+ - identiteter, så mener jeg at kirken bidrar til strukturell synd. Rapporten mener kirken er moralsk ansvarlig for marginaliseringen og utenforskap. Og teorien om synd viser at kirkens strukturer *fremmedgjør, isolerer* og skaper *restriksjoner* for LHBT+ - mennesker til å handle fritt. Dette plasserer kirken som en *ikke-inkluderende institusjon*, som dermed bidrar til å opprettholde strukturell synd så lenge den fortsetter å likestille to teologiske syn på ekteskap.

Og dersom kirken velger å ikke ta ansvar for å endre noe til det bedre dersom det er mulig, så mener jeg vi kan si at kirken også spiller en rolle i å opprettholde strukturell synd, og er dermed moralsk ansvarlige for urettferdigheten den forårsaker. Jeg håper kirken våger å stille seg de nødvendige spørsmålene for å kunne fremstå som en trygg, diakonal og inkluderende kirke.

6 Litteratur

Aarseth, T. (2023). *Tar ikke gjenvalg: - Har vært mye mer krevende enn jeg var forberedt på.* Vårt Land, 21.04.2023

Elgvin, O., Grønningsæter, A.B og Larsen, E.N. (2020) *Å være en sak. LHBT+: holdninger og arbeidsmiljø i Kirken.* Fafo-rapport 2020:20

Finn, Daniel, K. (2016). *What is a sinful social structure?* Theological Studies, 2016, Vol. 77 136–164

Garvik, H. (2023). *«Jeg blir så uendelig motløs, og fristes til å legge ned all min tjeneste for kirka».* Vårt Land, 26.04.2023

Josefsen, S. (2023). *Kirken og vigselritualet.* Vårt Land, 21.04.2023.

Nelson, Derek R. (2011) *Sin. A guide for the perplexed.* T & T Clark International

Nyborg, J. (2023). *Innstilling fra Møre bispedømme vekker oppsikt: - Jeg er skuffa.* Vårt Land, 21.04.2023

Ottosen, E. (2023) *Homofilt samliv og ekteskapsbrudd.* Luthersk Kirketidende, utgave 2, 2023.

Raaum, K. G. (2022). *Å høre til i kirken – på tross av uenighet.* Vårt Land, 21.04.2023

Sjötveit, S. (2023). *Nå har jeg sittet stille i båten lenge nok.* Vårt Land, 21.04.2023.